

جای خالی صکوک محیطی، اجتماعی و حاکمیتی (سبز) در ایران

ندا صحرائی

دبیر انجمن اقتصادآموزشی ایران

چکیده

در تعریف این ابزار مالی می توان بیان داشت این نوع صکوک که به عنوان صکوک سبز نیز شناخته می شود، یک ابزار مالی منطبق با شریعت است که در آن ناشران منحصراً از درآمد حاصل از انتشار برای تأمین مالی سرمایه گذاری در انرژی های تجدیدپذیر یا سایر دارایی های زیست محیطی استفاده کنند. صکوک برجسته محیطی، اجتماعی و حاکمیتی (ESG) با ۵۶٫۸ درصد رشد سالانه به ۳۶٫۱ میلیارد دلار در سراسر جهان در پایان سال ۲۰۲۳ (براساس تمام ارزها) رسید. حدود ۶۶٫۲٪ (۲۳٫۹ میلیارد دلار) از کل صکوک ESG به ارزش رایج هر کشور، عمدتاً دلار آمریکا بود. در سال ۲۰۲۳، انتشار صکوک ESG در مجموع ۱۰٫۵ میلیارد دلار (۴٫۶ درصد کاهش نسبت به سال قبل) بود که بیشترین انتشار از امارات با ۴۱٪، پس از مالزی (۲۸٪)، عربستان سعودی (۲۱٪)، و اندونزی (۱۰٪) قرار داشتند این نوع صکوک در حدود ۴٫۳ درصد از صکوک برجسته جهانی را در پایان سال ۲۰۲۳ تشکیل داده است. با توجه به جایگاه این صکوک در شریعت اسلام و نیز توجه به سرمایه گذاران به این اصول، می تواند جایگاه ویژه ای در بازار سرمایه برای ناشران و نهادهای مالی داشته باشد.

واژگان کلیدی: صکوک، محیطی، اجتماعی، حاکمیتی، سبز

مقدمه

در سال‌های اخیر، ارتباط و توجه به اصول زیست‌محیطی، اجتماعی و حاکمیتی (ESG) در سرمایه‌گذاری توجه جامعه تجاری جهانی را به خود جلب کرده است. با ادامه رشد سرمایه‌گذاری مطابق با شریعت، هم‌افزایی قابل توجهی بین اصول شریعت و اصول ESG وجود دارد. بازارها شاهد توسعه ساختارهای مالی نوآورانه منطبق با شریعت بوده‌اند که با اصول ESG همسو هستند. انتشار این نوع اوراق صکوک نشان داده است که با افزودن یک جزء پایداری به عرضه صکوک، پایگاه سرمایه‌گذار بالقوه به گونه‌ای گسترش می‌یابد که سرمایه‌گذاران مسئولیت‌پذیر اجتماعی خارج از فضای سنتی سرمایه‌گذار با درآمد ثابت صکوک ممکن است به دنبال تنوع بخشیدن به دارایی‌های خود و مشارکت در چنین پیشنهادهایی باشند. پتانسیل قابل توجهی برای همپوشانی بین ESG و بازارهای سرمایه‌بدهی اسلامی وجود دارد. می‌توان بیان داشت یک تغییر جهانی به سمت گزارش‌دهی شرکتی در مورد مسایل پایداری وجود دارد، زیرا نهادها به طور فزاینده‌ای اهمیت تأثیر عملیات خود بر محیط‌زیست و جامعه را درک کرده‌اند. با توجه به استفاده از درآمد حاصل از انتشار، دارایی‌های منطبق با ESG، دارای پتانسیل قابل توجهی برای سازگاری با شریعت هستند. به طور خاص، سرمایه‌گذاری مطابق با شریعت و ESG معمولاً سرمایه‌گذاری در برخی محصولات و خدمات، غیر انسانی را ممنوع می‌کند. در واقع، بانک‌های اسلامی سابقه طولانی در تلاش برای سرمایه‌گذاری مسئولانه و ارتقای طبقات دارایی که با چنین ارزش‌هایی همسو هستند، دارند. بانک‌های متعددی در منطقه MENA قبلاً صکوک پایدار و سبز را توصیه و منتشر کرده‌اند. گسترش این موضوع در سطح جهان، می‌تواند نوید بخش توجه به اصول محیطی، اجتماعی و حاکمیتی در تامین مالی باشد.

نمایه اعتباری صکوک ESG

تقریباً تمام (۹۸,۳٪) صکوک ESG با رتبه FITCH دارای درجه سرمایه گذاری هستند. فیتچ در پایان سال ۲۰۲۳ بیش از ۸۵ درصد از صکوک ESG با ارزش های متنوع جهانی یا ۲۰,۵ میلیارد دلار موجود در بازار را رتبه بندی کرد (۳۶,۵ درصد افزایش نسبت به سال قبل). این نوع صکوک 11.8 درصد از کل صکوک های برجسته با رتبه بندی Fitch را تشکیل دهد. حدود ۷۵,۴ درصد از صکوک های ESG رتبه بندی شده توسط Fitch متعلق به خاورمیانه و پس از آن آسیا (۲۲,۹٪) و اروپا (۱,۷٪) بودند. عربستان سعودی منبع بالاترین سهم (۴۵ درصد) از صکوک ESG با رتبه Fitch است و پس از آن امارات (۳۱ درصد) قرار دارد.

نتیجه گیری

سرمایه گذاران شریعت گرا به طور فزاینده ای از تأثیر اصول ESG بر سرمایه گذاری های خود آگاه هستند. اگرچه تا به امروز، انتشار این نوع صکوک نسبتاً فراگیر نشده است، با توجه به حساسیت نسبت به اصول ESG مطمئناً در سطح جهانی، سرمایه گذاران در حال حاضر بیش از هر زمان دیگری تحت به مسایل پایداری توجه بیشتری دارند. نهادهای مالی، شرکت ها و موسسات مالی به دنبال رسیدگی به مسایل اقتصادی مرتبط با این موضوع هستند زیرا با در نظر گرفتن اهداف بلندپروازانه انرژی اعلام شده توسط دولت های مختلف خاورمیانه مانند استراتژی انرژی امارات متحده عربی ۲۰۵۰ و چشم انداز عربستان سعودی ۲۰۳۰، که همه آنها نیازمند سرمایه گذاری و تامین سرمایه قابل توجه - صکوک سبز و پایدار، که هم برای سرمایه گذاران اصلی اسلامی در منطقه و هم برای سرمایه گذاران بین المللی ESG جذاب باشد، خواهند بود. این امر برای ناشران این اوراق نیز دارای اهمیت است که به یک منبع مالی منحصر به فرد دسترسی خواهند داشت. این موضوع برای ناشران ایرانی نیز می تواند یک منبع مالی با ارزش باشد. از آنجایی که در سال ۱۴۰۲، ۵۷ اوراق صکوک برای بنگاه ها از طریق بازار سرمایه منتشر شده و مبلغ ۳۰,۲۰۲ میلیارد تومان را شامل می شود. ولی بیشترین میزان آن مرتبط با اوراق مرابحه ۴۷ مورد (مبلغ

۲۰,۳۶۲ میلیارد تومان) و اوراق اجاره ۱۰ مورد ۹,۸۴۰ میلیارد تومان است. به همین جهت این اوراق می تواند، جایگاه ویژه‌ای در بین ناشران ایرانی داشته باشد و نهادهای مالی می توانند در امر ایجاد و راه اندازی این نوع صکوک تلاش بیشتری را داشته باشند.

منابع

وضعیت اوراق صکوک منتشر شده در ایران (۱۴۰۲) شرکت مدیریت دارایی مرکزی اوراق بهادار

FITCHRATING (2023) global-sukuk-issuance-likely-to-rise-at-slow-pace-in-2023-amid-volatilities available in
<https://www.fitchratings.com/research/non-bank-financial-institutions/global-sukuk-issuance-likely-to-rise-at-slow-pace-in-2023-amid-volatilities-11-01-2023>

Kanji R., Afzal H., Abas S. (2021) ESG Sukuk: A Next Step in the Evolution of the Global Sukuk Market, Akin Gump Strauss Hauer & Feld